

MUZEJNÍ ČTVRTLETNÍK

Muzeum Českého ráje v Turnově

zdarma

číslo 2 / 2022, ročník XIX.

Staročeské řemeslnické trhy

Na co se můžete těšit na letošních řemeslných trzích? Více na s. 4.

Z dějin tur(nov)istiky

Dům U Českého granátu s. 3.

Let there be rock

Co se skrývá za tímto heslem se dozvíte na s. 3 a 6.

Co nás čeká a co bylo?

Přehled akcí a výstav i fotovzpomínky najdete na s. 8.

Na statku od jara do zimy

Na Dlaskově statku v Dolánkách bude od 16. dubna otevřena nová stálá expozice Od jara do zimy, která bude věnována tradičnímu zemědělství v Pojizeří. Expozice se v průběhu roku několikrát promění v souladu s důležitými mezníky hospodářského roku. Návštěvníci tak budou mít možnost se seznámit se způsobem zahájení

spojené se sklizní letní a podzimní úrody obilí, brambor i ovoce, tedy všech produktů, které byly pro obyvatele zemědělských usedlostí v oblasti středního Pojizeří životně důležité. V doprovodných programech novou expozici doplní ukázky výročních jarních, letních, podzimních i zimních obyčejů, komentované prohlídky, letní řeme-

Hospodaření na poli, v zahradě i v sadu představovalo pro místní vesnické obyvatelstvo nejdůležitější zdroj obživy. Jednalo se o rozsáhlý soubor činností zaměřených na pěstování rostlin, chov dobytka a další aktivity, jejichž snahou bylo získání potravin – obilnin, zeleniny, masa, mléka, vajec, ovoce a dalších produktů pro domácnost. Zemědělská výroba byla v minulosti nedílnou součástí tradiční lidové kultury. I když její počátky lze hledat v pravěkých pospolitostech a starověkých civilizacích, na vývoj tradičního zemědělství v českých zemích měla zásadní vliv doba velké středověké transformace, která vytvořila a zformovala sídelní a etnický obraz země a zavedla technologii zemědělských prací přetrvávající až do 18. a částečně i 19. století. Nepřetržitý vývoj tradičního zemědělství, založený na rukodělných technikách a mezigeneračním předávání poznatků a vědeckých představ, se uzavřel v první polovině minulého století.

Důležitou roli ve vývoji tradičního zemědělství sehrávala držba půdy. Až do poloviny 20. století to byl významný společenský faktor, který rozděloval vesnické obyvatelstvo na vrstvu osedlých majitelů půdy, tj. sedláků, kteří se dále dělili podle velikosti pozemků, které vlastnili na láníky, půllánky a čtvrtlánky. Vedle nich existovala i menší hospodářství chalupníků, vlastníků někdy jen nepatrné zlomky půdy.

Pokračování na s. 6

zemědělských prací na jaře, ale i s agrárními obyčejí, praktikami a zvykoslovím, které je provázely, nebo s průběhem prací, které se ve velkém statku odehrávaly v období začínajícího léta. V měsíci září zhlédnou práce

slnické dílny i animační programy, které se zaměří na ukázky tradičního hospodaření, výročních obyčejů a tradiční podomácké výroby, která souvisela se zemědělskými pracemi.

Z historie Turnova II.

Město Turnov ve středověku

Po přesunu staršího osídlení z prostoru Maškových zahrad, které se odehrálo kolem poloviny 13. století, se začalo konsolidovat město Turnov (název už patrně nesla aglomerace v Maškových zahradách). Tento proces však trval řadu desetiletí. Až v průběhu 14. století Turnov získal pravidelnou rozměřenou zástavbu, v jejímž středu se nacházelo čtvercové náměstí se stranami dlouhými dva provazce (cca 60 m), které byly rozděleny na čtyři parcely. Stejně (po půlprovazcích) byly rozměřeny i ostatní městské parcely.

S přesunem aglomerace a zakládáním města začal být stavěn i farní kostel zasvěcený sv. Mikuláši, což byl oblíbený světec měšťanských komunit, neboť byl mimo jiné ochráncem obchodníků. Tímto krokem se Turnov církevně osamostatnil (původně podléhal buď Hrušticí či Nudvojevicím – nevíme). Na protější, jihovýchodní straně jádra města začal ve stejné době vyrůstat dominikánský klášter s trojlodní bazilikou Panny Marie. K němu bylo také přeloženo markvartické sídlo, které se v první polovině 13. století nacházelo při kostelu sv. Matěje na Hrušticí.

Od počátků bylo město rozděleno na dvě poloviny, z nichž severní patřila pod ro-

hozecké panství a jižní pod valdštejnské, později (malo)skalské. Důvodem tohoto nezvyklého rozdělení bylo dělení majetků v rámci rodu. Podnět k založení města nespíší v polovině 13. století vzešel od Havla z Lemberka, jehož potomci založili Rohozec, a Jaroslava z Hruštic, od něhož vzešly pošlosti valdštejnská a rotštejnská. Rotštejnská větev byla posléze v bojích kolem roku 1320 ze svého dědického nároku na Turnov svými bratrance vystrčena. Toto rozdělení trvalo s krátkou přestávkou v 16. století až do třicetileté války, kdy město natrvalo sjednotil Albrecht z Valdštejna. Správu města obstarávala dvanáctičlenná rada konšelů v čele s purkmistrem, která byla voleným orgánem samosprávy, a rychtář, který byl do určité míry zástupcem vrchnosti. Rychtář dohlížel na pořádek ve městě, zasedal s městskou radou a předsedal soudu. Za tuto činnost, která byla spojena jak s odpovědností, tak s nemalým rizikem zranění (např. při zatýkání), byla rychta dědičná, zproštěná od poddaných dávek, k tomu rychtář plynul stálý roční plat kopy grošů od řezníků (52 grošů) a pekařů (8 grošů) a k tomu řada drobných poplatků spojených s trhy, prodeji nemovitostí atd.

K určitému útlumu hospodářského rozvoje města došlo (ostatně jako všude) s výbuchem husitských válek. Prvně byl Turnov válečnými útrapami stížen v létě 1424, kdy tudy táhlo vojsko v čele s Janem Žižkou. Víme, že byl kompletně zničen klášter dominikánů a lze předpokládat, že i šlechtické sídlo, které stálo v jeho blízkosti. Zda bylo pálením a loupením postiženo i město, nevíme, ale je to pravděpodobné. Kolikrát pak tudy prošla vojska, která si ve středověku automaticky brala vše, co chtěla, nemáme doloženo. Minimálně se tak ale stalo v roce 1440, kdy zemská hotovost čtvrt roku obléhala hrady Valdštejn a Kavčiny. Na nepoměrně větší ztráty došlo v roce 1468, kdy byl katolickými vojsky Turnov kompletně vypálen a došlo i na zabíjení obyvatel. Obnova jistě nebyla snadná, avšak za dveřmi již byla doba prosperity měst díky přímé podpoře vrchnosti. Šlechta v rámci snahy o zvýšení výnosů svých panství podporovala svá města a městečka vydáváním dalších privilegií a Turnov nezůstal stranou. Na přelomu 15. a 16. století se mu proto dostalo celé řady privilegií, jako přidání druhého výročního trhu, přidávání nových pozemků a dalších.

Jiří Zoul Sajbt

Turnovské otisky baroka v architektuře

Turnov není příkladem výstavního, intaktně zachovaného barokního urbanismu, vlivem poměrně komplikovaného správního vývoje (rozdělení města pod dvě různé vrchnosti), řady ničivých požárů a následných dějinných peripetií řada památek z období 17. - poč. 19. století vzala za své (např. barokní hostinec U Zlatého orla nebo sousední dům U České koruny na náměstí), najdeme zde však solitéry přitahující zaslouženě pozornost uměnilovného návštěvníka. Turisticky ještě atraktivnější je pak bezprostřední okolí Turnova, neboť Český ráj je krajinou hradů a zámků shlížejících majestátně z pískovcových skalních masivů, které povětšinou také nesou stopy barokních stavebních úprav.

Dochované barokní památky jsou v Turnově spjaté zejména s činností rodů Valdštejnů (panství Hrubá Skála) a Des Fours (Hrubý Rohozec), které si dělily zdejší državy. Zejména stavební podniky Valdštejnů jsou ve městě a okolí dodnes patrné, ačkoli za hlavní „venkovskou“ rezidenci bylo nakonec vybráno Mnichovo Hradiště, avšak velká pozornost rodu se upínala i ke starému rodovému sídlu Valdštejn v těsné blízkosti Turnova. Obzvláště je třeba vyzvednout zakladatelskou úlohu Marie Markéty

z Valdštejna, rozené Černínové (1689-1728), která se po smrti manžela Františka Josefa z Valdštejna (1680-1722) ještě ortodoxněji upnula k víře a v duchu rekatolizační obnovy budovala na rodovém panství síť venkovských kostelíků tak, aby všichni poddaní měli dosažitelné svatyně zhruba ve vzdálenosti do jedné hodiny pěší chůze. Podle jednotného vzoru tak vznikly venkovské kostelíky v Bosni, Loukovci, Tuhani, Kruhu u Doks či Sudoměři, které nesou společné rysy v podobě prostých jednolodních staveb na obdélném půdoryse s pravoúhlým presbytářem a západní předsazenou věží, které svou strohostí konvenují hraběčinně kapucínské zbožnosti a askezi posledních let jejího života.

Valdštejnové zaměstnávali při svých stavebních podnicích na rodových panstvích osvědčené a schopné architekty, z počátku navázali spolupráci s burgundským rodákem školeným v Římě Jean-Baptiste Matheyem (1630-1696), který pracoval ve službách pražského arcibiskupa Jana Bedřicha z Valdštejna (1642-1694), syna majitele zdejšího panství Maxmiliána z Valdštejna. Po odchodu Matheyho zpět do Francie převzal většinu jeho zakázek jeho dřívější

Pokračování na s. 4

Z dějin tur(nov)istiky – U Českého granátu

Majitel domu U Českého granátu Čeněk Jahoda se svou rodinou a zaměstnanci (kolem r. 1910).

Dům čp. 2 v sousedství radnice byl od 20. let 19. století dějištěm řady divadelních představení. Majitel domu Jan Kotler nechal pro divadelníky dokonce upravit sál v prvním poschodí, přičemž herce a diváky určitě těšila přítomnost hostince U Zlatého jednorožce přímo v budově. Divadlo se zde hrálo až do roku 1867, kdy objekt koupil svijanský sládek Jan Prousek a přestavěl ho na dvoupatrový dům s hostinskými pokoji. Důležitou turnovskou osobností byl jeho syn, akademický malíř Jan Prousek, kulturní člověk činný v řadě zdejších spolků. Patří také k zakladatelům turnovského muzea. Od roku 1885 nesl dům pojmenování U Českého granátu a za malířem sem jezdilo mnoho významných osobností tehdejšího kulturního a uměleckého života, za všechny jmenujme Mikoláše Alše, Karla Václava Raise či Svatopluka Čecha.

Odbor Klubu českých turistů v Turnově se snažil podle vzorů z ústředí přijímat lokální hostince za klubové stanice. Měl volit hlavně řádné a čisté hostince, které vycházely vstřícně turistům a jejich potřebám. Turnovský odbor označoval vhodné hostince tabulkou, měl však dbát na skutečnost, že „pouhé reklamní vyvěšení tabulky bez vnitřní hodnoty stanice jest nedůstojné, bezcenné“. V prvním roce fungování (1892) označil hned několik stanic. Jako první turistickou stanicí ve městě inzeroval právě hostinec U Českého granátu. Vedle solidního ubytování a pohoštění zde výletník mohl najít knihovnu s několika publikacemi obsahujícími typy, kam se v Turnově a jeho okolí vydat. Nebylo vůbec neobvyklé, že hostinec lákal ve svých propagačních letáčích na vyleželé pivo, pravé mělnické víno či kulečník. Pro hosty, kteří dorazili na vzdálenější turnovské nádraží, vysílali hostinští vlastní

Dům čp. 2 s Okresní hospodářskou záložnou (30. léta 20. století).

koňské povozy. Jejich stanoviště se nacházelo přímo ve dvoře domu.

Turistická stanice byla v Turnově umístěna rovněž do hostince U Belgického dvora (čp. 285), hotelu U Korunního prince (čp. 137) či do hotelu Slávie (čp. 146). Označení značkou „stanice turistů“ zajistilo hoteliérům a hostinským pravidelný přísun hostů. Místní odbor KČT měl nad označenými hostinci dozorovat. Měl se hlavně snažit, aby hostinští vyvěšovali ve svých zařízeních ceníky, tak aby nedocházelo ke sporům ohledně cen ubytování a stravy. Členy klubu měli hostinští upřednostňovat před ostatními cestujícími, zvláště u poskytování noclehů. Pokud byli vstřícní, poskytovali jim i výhodnější ceny. Například v hotelu Slávie měli dvacetiprocentní slevu na noclehy, k poskytnutí výhod se stačilo prokázat legitimací klubu.

Od roku 1911 vlastnil dům U Českého granátu majitel uzenářského a řeznického závodu Čeněk Jahoda, který s hostincem prošel první světovou válkou a zažil počáteční léta první republiky. Za války byla do domu provizorně přesunuta studentská noclehárna (prostory v turnovské sokolovně, kde sídlila, byly využívány pro vojenské účely). Od roku 1920 začal Čeněk Jahoda hostinec pronajímat. V srpnu 1923 ho převzal zpět pod své vedení, bohužel však ještě tentýž rok umírá. Po něm se ho chvilu snažila provozovat jeho žena Františka. V roce 1925 si v domě vedle hostince otevřel František Bureš (manžel Fančy Jahodové) vlastní drogerii. V obchodě nabízel parfumerii, barvy, laky, štětce, benzin či jedy. Velkou proměnou pak prošel dům v roce 1929, kdy byl přestavěn na Okresní hospodářskou záložnu.

Antonín Mojsl

Let there be rock

V roce 2011 jsme poprvé v naší nové Klenotnici na čas vyměnili stálou výstavu historických prací z turnovské šperkařské školy za jiné, neméně zajímavé exponáty. Pod názvem Idar-Oberstein kreativ jsme vystavili reprezentativní průřez kamenářskou tvorbou z partnerského německého města s podobnou tradicí zpracování drahokamů, jakou má Turnov. Zatímco Turnov byl po druhé světové válce v podstatě odříznut jak od světového trhu s drahokamy, tak od světových nálezů, dvojměstí Idar-Oberstein nejen obnovilo předválečnou prosperitu a mezinárodní obchodní vztahy, ale založilo Německé mineralogické muzeum, mezinárodní burzu drahokamů a ateliér designu šperku a drahých kamenů (pracoviště Hoshschule Trier) a stalo se jedním z významných světových center vzdělávání a inovace v tomto oboru. Proto tu tehdy byly vystaveny klasické brusičské a kamenorytecké práce firem s dlouhou tradicí z úžasných materiálů především brazilského původu – akvamarínů, ametystů, sagenitů, achátů a dalších velmi kvalitních surovin, ale i autorská díla, například Dietra Lorenze nebo ateliéru Munsteiner. Bernd Munsteiner, průkopník tzv. fantazijních výbrusů, byl také mezi těmi, kteří tuto výstavu pomáhali realizovat. Pro odbornou veřejnost však byla nejzajímavější částí výstavy přehlídka studentských prací ze školy, která má mezinárodní renomé i mezinárodní skladbu studentů, takže se v jejích výsledcích potkává německá designérská škola s národními prvky vnašenými studenty například z jižní a východní Evropy nebo Asie.

Pokračování na s. 6

José M. Carreño, náhrdelník, stříbro, ametyst. Absolventská práce (Master of fine arts) na Hochschule Trier, Campus Idar-Oberstein, 2021. (foto archiv Hochschule Trier)

Foto z titulní strany: José M. Carreño, náhrdelník, stříbro, ametysty. Absolventská práce (Master of fine arts) na Hochschule Trier, Campus Idar-Oberstein, 2021. (foto archiv Hochschule Trier)

Turnovské otisky baroka v architektuře

spolupracovník Marco Antonio Canevalle (1652-1711), po jehož smrti dokončoval rozpracované stavby pro Valdštejny Mikuláš Raimondi (1680-1730). Jeho podíl máme doložen také v Turnově, konkrétně při obnově františkánského kláštera, zničeného požárem města v roce 1707.

Právě povolání františkánského řádu bylo pro město jedním z významných milníků, první řádová komunita o velikosti 12 řeholníků přišla do Turnova v roce 1650 na pozvání Maxmiliána z Valdštejna (1598-1655). V letech 1651-56 pak proběhla výstavba samotného kláštera, pro kterou bylo zakladatelem vykoupeno 10 městských domů v severovýchodním nároží náměstí. Konvent s klášterním chrámem sv. Františka byl vybaven za spolupráce dvorními valdštejnskými umělci, větší část malířské výzdoby J. J. Hertla a jeho dílny, která unikla ničivému požáru roku 1803, je dnes deponována v turnovském muzeu, z výklenku nad portálem však dodnes na náměstí shlíží socha sv. Františka z rodinné sochařské dílny Jelínků z Kosmonos, právě sochařsky pojednaný západní vchod do kostela s valdštejnským erbem je jedinou, v exteriéru dochovanou autenticou upomínkou na barokní přestavbu kostela v roce 1707.

V členitém panoramatu města, často ztvárňovaném v nejrůznějších technikách zdejšími výtvarnými osobnostmi, se výrazně uplatňuje hranolová věž kostela sv. Mikuláše s barokní prolamovanou střechou za-

končenou lucernou, která však nese ve své hmotě ještě gotické zdivo o síle 235 cm, neboť chrám byl jako farní vyzvednut už při

záložením města. Impozantní čtyřhranná věž o šíři téměř 12 m spočívá v západním směru na vysoké podezdívce, na níž bylo zbudováno městské opevnění, jehož byla kostelní

věž (plnicí podle J. V. Šimáka ve středověku funkci chrámové lodi) součástí. Budova mikulášského kostela rovněž patřila k obětem požáru města z roku 1707, vrchnost však s obnovou chrámu poměrně dlouho otálela – obnoven byl v barokním duchu až mezi léty 1722-26 iniciativou Marie Markéty z Valdštejna. V mezidobí plnil pro Turnovské roli farního kostela klášterní chrám františkánů. Poměrně strohé tvarosloví nového kostela odpovídá charakteru ostatních venkovských kostelíků fundovaných hraběnkou z Valdštejna, na vnitřní výzdobě opět participoval okruh umělců ve službách mnichovohradištských pánů (Hertlové, Jelínkové). Z roku 1708 pak pochází barokní budova děkanství na obdélném půdorysu s mansardovou střechou vystavěná v zahradě kostela, kde se původně rozkládal hřbitov.

Lenka Laurynová

Staročeské řemeslnické trhy Turnov 2022

Festival řemesla, hudby a divadla, to jsou Staročeské řemeslnické trhy v Turnově. V letošním roce se koná již 25. ročník této akce a snad nikdy předtím nebylo tak důležité

podpořit řemeslníky v jejich práci. Staročeské řemeslnické trhy se za dobu svého konání staly jedinečnou reprezentativní akcí, setkáním těch nejlepších, které oblasti řemeslné tvory v Libereckém kraji a celé České republice máme. Každoročně tu mohou návštěvníci obdivovat práci 150 řemeslníků a nechybí tu Mistři tradiční rukodělné výroby nejen Libereckého kraje, držitelé národního titulu Nositel tradice lidového řemesla, nositelé regionálních

značek i řemesla zapsaná na reprezentativní seznam nemateriálního kulturního dědictví UNESCO (modrotisk, perličky). Kouzlo této akce tvoří propojení řemesla a kulturního programu. Bohatou nabídku řemesel doplní vynikající občerstvení. Pro děti jsou připraveny dřevěné houpačky, kolotoč, rozměrné hry, hlavolamy a další atrakce. A jaký kulturní program jsme pro vás připravili?

Sobota 28. 5. 2022

Městský park

10.00–11.00 Big band ZUŠ Turnov

11.30–12.30 Malina Brothers

12.30–12.45 Předávání titulu Mistr tradiční rukodělné výroby LK

13.00–14.00 Waldovy Matušky

15.00–16.00 FLERET & Zuzana Šuláková

17.00–18.00 JELEN

Atrium muzea – Program pro děti

10.00–11.00 NOTDIS, Kde krade mor

11.30–12.15 Divadlo Kozlík, Dlouhý, Široký a Bystrozraký

13.00–13.30 Divadlo EMILLion, Drezúra pštrosů

14.00–15.00 Divadlo Věž – Pohádkové hity z Televize Věž

15.30–16.00 Divadlo EMILLion – Cirkus plný loutek

17.00–18.00 Divadlo KRAPET – Příhody včelích medvídků

Neděle 29. 5. 2022

Městský park

10.00–11.00 Mackie Messer Klezmer Band

11.30–12.30 Václav Koubek & Band

13.00–14.00 POKÁČ

15.00–16.00 Mňága a Žďorp

17.00–18.00 NEREZ & Lucia

Atrium muzea – Program pro děti

10.00–10.45 Divadlo b, iOtesánek

11.15–12.00 Buchty a loutky, Zlatá husa

12.30–13.15 Malé divadélko Praha,

O kohoutkovi a slepičce; Krabičková pohádka

14.00–15.00 Buchty a loutky, Anča a Pepík

15.30–16.00 Malé divadélko Praha,

O Palečkovi

17.00–18.00 Divadlo D5, Krysáci a ztracený Ludvík

Restaurování sbírky kramářských tisků

Kramářské tisky. Stav po restaurování.

V roce 2019 započalo muzeum práce na projektu „Restaurování historických artefaktů kulturního dědictví Muzea Českého ráje v Turnově, digitalizace a posílení ochrany“, Identifikační číslo projektu: CZ.06.3.33/0.0/0.0/17099/0007487, spolufinancovaného z Integrovaného regionálního operačního programu MUZEA II, výzva č. 76.

V rámci tohoto projektu je ze sbírek našeho muzea restaurováno několik celků, z nichž o některých již byla řeč. Nejrozsáhlejším z nich (a v našem čtvrtletníku dosud nezmiňným) je soubor kramářských tisků, který patří vůbec k největším sbírkám svého druhu v České republice. K vlastní sbírce muzea totiž přibyla v roce 2010 ještě výrazně větší část, která byla součástí akvizice tzv. Scheybalovy sbírky. Josef Scheybal a jeho syn Josef Václav patřili k předním sběratelům, resp. propagátorům kramářské literatury a jejich sbírka je obecně známá a badateli hojně využívána.

Cílem restaurátorky MgA. Magdaleny Rafl Bursové je restaurování, konzervování a adjustáž právě tohoto většího souboru kramářských tisků ze Scheybalovy sbírky – cca 13 000 ks! A dále ještě několik nezpracovaných částí v havarijním stavu.

Celá akce byla rozložena do tří etap – vzhledem k množství materiálu. V současné době se blížíme k samému závěru projektu. Krom restaurovaných tisků, včetně unikátních špalíčků (knížečka malého formátu o velkém počtu listů), byl v rámci prací proveden také restaurátorský průzkum u originálních krabiček J. V. Scheybala, který je vyráběl na míru sebraným kramářským písním. Na základě průzkumu bylo, oproti původnímu záměru, rozhodnuto

o zachování pouze hřbetu krabiček s původním popisem, který byl aplikován na nová ochranná jednodílná pouzdra vyrobená z alkalické muzeální krabice, která nejlépe ochrání historicky cenné kramářské tisky. Ty jsou také vyrobeny na míru dle rozměrů uložených tisků.

A nyní něco pro chemiky či zájemce o restaurátorské postupy, ať také laik vidí, v čem takové restaurování spočívá: Po vstupní fotodokumentaci byla odstraněna volná prachová depozita z povrchu tisků. Bylo změřeno pH namátkově vybraných listů v kyselé oblasti v rozmezí 4 až 5. Poté bylo provedeno koupání listů v teplé vodě (popřípadě vodném roztoku s přísadkou Spolaponu a etanolu - dezinfekce), mechanické čištění lepidla, klišů, atd. (listy koupány ve dvou lázních, vždy po dobu 20 minut). Následovalo odkyselování listů ponorem v obohacené vodě systému HERCO ($\text{CaCO}_3 + \text{MgCO}_3 + \text{CO}_2 + \text{H}_2\text{O}$, tvrdost vody 2,5 mS, pH 6,8 – 7,0) po dobu 20 min. Klížení probíhalo nátěrem 1,5% roztokem TYLOSE MH 300 v obohacené vodě systému HERCO.

Kramářské tisky – část nejvíce poškozených tisků vybraná k přednostnímu restaurování. Stav před restaurováním.

Bylo provedeno spravování trhlín, doplňování defektů a příp. dolévání papírovinou. Byl použit 4% lep TYLOSA MH 300 v dest. vodě. Vyspravené části byly jemně lisovány v knihařském lisu nebo zatíženy, a byly tak připraveny ke kompletaci. Některé kolorované listy nebo listy opatřené razítkem byly odkyseleny Bookkeeperem.

Doplňování restaurovaných listů bylo zvoleno v míře konzervační, aby byla zajištěna funkčnost a celistvost předmětu. V případě ztrát při krajích díla, nebyl předmět doplňován a byl ponechán ve fragmentární podobě.

V současné době jsou zrestaurované tisky očištěné, konsolidované, odkyselené (pH v zásadě v oblasti 7-8,8 pH), doplněné, zkompletované a uloženy do muzeálních alkalických krabic.

David Marek

Vzorek muzeální krabice s magnety v klopách pro snadnější manipulaci.

Proces restaurování sbírek je realizován díky projektu „Restaurování historických artefaktů kulturního dědictví Muzea Českého ráje v Turnově, digitalizace a posílení ochrany“, id. č.: CZ.06.3.33/0.0/0.0/17099/0007487, spolufinancovaného z Integrovaného regionálního operačního programu MUZEA II, výzva č. 76.

EVROPSKÁ UNIE
Evropský fond pro regionální rozvoj
Integrovaný regionální operační program

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Let there be rock

Název letošní výstavy nazvané *Let there be rock* (podle legendárního alba hard rockové kapely AC/DC), odkazuje k materiálu, jehož se designérská tvorba idar-obersteinských studentů týká – kamene. Ve šperku již dávno nejsou využívány pouze klasické drahokamy, ale široká škála zajímavých minerálů a hornin, a tak se můžeme těšit na zajímavou a pro turnovskou odbornou veřejnost nepochybně také inspirativní přehlídku, kterou z absolventských prací Hochschule vybral prof. Theo Smeets s dalšími učiteli. Smeets také výstavu v naší klenotnici 29. dubna zahájí. Vlastně je tu na místě hovořit o výstavním projektu, který 21. dubna totiž otevřeme my, reciproční

Jiří Urban, brož z výběru pro Idar-Oberstein, lité pozlacené stříbro, jadeit a serpentinit, 2022.

výstavy ve Ville Bengel a na dalších místech Idar-Obersteinu. Pro naši muzejní prezentaci jsme připravili výběr 60 šperků z mezinárodních turnovských symposií a své práce vystaví i Jiří Urban – v bezpečí spořitelny v Idaru čtyři kopie královských korun a přímo v Hochschule i komorní výběr ze své volné šperkařské tvorby. Výstavy *Let there be rock* potvrzují u nás i v Německu do konce června tohoto roku. Poté se do naší Klenotnice opět vrátí úspěšná instalace Šperk pro Helenu, kterou letos připomínáme 70 let od úmrtí profesora a ředitele turnovské šperkařské školy Antonína Karče.

Miroslav Cogan

Na statku od jara do zimy – Tradiční zemědělství a agrární obyčeje v Pojizeří

Pokračování na s. 1

Závěr společenského žebříčku tvořily rodiny pracující v námezdním poměru na velkých statcích tzv. podsedníci s vlastním domkem, ale bez pozemků, a podruzi, žijící u svého zaměstnavatele. Samostatnou kategorií pak tvořila svobodná čeleď, pacholci a děvečky. Tento ustálený systém se změnil v souvislosti se zrušením nevolnictví, které umožnilo větší pohyb pracovní síly. Spolu s nárůstem obyvatel v polovině 18. století a postupně i s novými pracovními příležitostmi pro vesnické obyvatelstvo ve městech, se tato společenská struktura a dosavadní způsob práce výrazně změnily. Jejich úplnou likvidaci přinesla kolektivizace, při níž došlo k násilnému zavádění družstev a kolektivních forem práce.

K zajištění úspěšného pěstování a chovu byl v průběhu staletí vytvořen rozsáhlý soubor znalostí, technologických postupů, právních úkonů, provozních objektů, nářadí a později i strojů, které obecně označujeme jako tradiční zemědělství. Nové formy práce přineslo až 19. století. Převládajícím typem hospodaření na našem území bylo nížinné zemědělství, zaměřené na obilnářství. Převážně pro vlastní spotřebu byl zaměřen chov dobytka, koní, prasat, ovcí, koz a drůbeže, stejně tak jako sadařství a zelinářství. Práce s půdou se odvíjela

v trojhonném hospodářském systému spojeném s úhorováním (ozim – jař – úhor) a společnou pastvou dobytka. Nejdražším nářadím v zemědělských usedlostech byl okovaný záhonový pluh spojený s jedním až dvěma páry koní, někdy také volů. Pro transport veškerého nářadí i sklizených produktů byl nezbytný okovaný vůz (žebříňák) s několika modifikacemi úložné korby. Většina ostatního nářadí byla dřevěná a zpravidla byla dílem hospodáře nebo některého šikovnějšího souseda. Dobytčářství nepřekročilo doplňkovou formu výroby. Tomu odpovídal i chov nekvalitních domácích plemen. Teprve rozvinutější tržní

podmínky umožnily v 18. století specializaci a soustavné zaměření na vybrané obory zemědělské činnosti. Právě v tomto období se polní hospodářství postupně rozdělilo na jednotlivá odvětví. Pěstování plodin tvořilo nadále základ zemědělské produkce, která byla směřována na zajištění potravin pro obyvatele usedlosti – obilí, okopaniny, luštěniny, zelenina, technické plodiny jako len a konopí. Výše položené oblasti se zaměřovaly na pěstování brambor a zelí. V nížinách i vyšších polohách se také rozšířilo pěstování a zpracování lnu a konopí. Součástí celého systému hospodaření ve vesnických usedlostech bylo i včelařství, sběr divokého ovoce a bylin a v neposlední řadě i podomácká výroba.

Vladimíra Jakoubčová

Nová stálá expozice *Od jara do zimy* je věnována tradičnímu zemědělství v Pojizeří.

Expozice bude v průběhu roku proměňována v souvislosti s důležitými mezníky hospodářského roku a doplněna řemeslnými workshopy a folklórními akcemi.

Blaskův statek / 16. 4. – 30. 12. 2022

DRINGS
PORADENSTVÍ • SOFTWARE • HARDWARE
 Dodavatel hardwaru a služeb v oblasti IT pro regionální obchodní partnery včetně Muzea Českého ráje v Turnově.
DRINGS, spol. s r. o., Turnov
www.drings.cz

Aleš Bartoš

tel. 603 315 295
www.abzlatnictvi.cz
 zakázková výroba šperků
 Antonína Dvořáka 321 Turnov

Stalo se před sto lety (duben–červen 1922)

Pohled na část fotbalového hřiště (kolem roku 1922).

Po skončení války v roce 1918 se Turnov začal brzy potýkat s bytovou krizí. Z prvních větších akcí byla výstavba sedmi domů u vlakové zastávky (Turnov–město) v tzv. Zátíší, které byly právě před sto lety před odevzdáním novým majitelům, a na spadnutí byla výstavba pětadvaceti nových rodinných domků na Výšince. Přihlášek zájemců o ně tehdy neustále přibývalo, takže byla celá akce naplánována tak, aby „kolonie“ domků byla vystavěna najednou. Stavba každého domu byla tzv. na klíč – čekatelé dostali za své peníze kompletní stavbu, připravenou k nastěhování. Zbývalo jim pouze vybrat osvětlovací tělesa dle jejich přání. Realizaci mělo na starost Stavební a bytové družstvo v Turnově, které příslušný pozemek koupilo od města za 65 000,- Kč. * Na konci května přijel do města z Chicaga turnovský rodák A. D. Verich. Zhruba čtrnáctidenní cestu započal 6. května v New Yorku. V Chicagu působil od roku 1887 a zavedl si zde prosperující knihkupecký závod a drogerii. Do města dorazil i s panem Andělem z Ohrazenic, a zatímco se Verich po pěti týdnech pobytu ve svém rodném městě vrátil zpět do USA, pan Anděl zůstal již natrvalo v Čechách. * Bylo definitivně rozhodnuto o připojení tzv. Nádražního předměstí k městu Turnov. Plánováno zde bylo také brzké otevření další četnické stanice. Zatímco stavba kanalizace byla stále jen přáním tamějších obyvatel, vodní družstvo zde vodovod již budovalo. Napojení se na nudovojovický vodovod přineslo současně rezervu také do části města v okolí provazárny. Nutné bylo dále rozšířit vodovodní síť v okolí Hruštic, kam se mělo město v následujících letech nejvíce rozšiřovat. * V prvních poválečných letech se činnosti zdejšího SK Turnov obnovovala jen pozvolna. Právě před sto lety se k fun-

gujícímu lyžařskému a tenisovému odboru přidal i fotbalový klub, který získal nové hřiště za provazárnu. Tam v krátké době zahájil svou činnost zdejší lehkotletický a házenkářský odbor SK Turnov. Cyklistika se zatím plně nezotavila a jeho nízká členská základna vyzývala všechny své staré závodníky „kolaře“, aby se opět chopili svých strojů. * Pan Valha žádal směnu svého pozemku za obecní na Lukách, kde plánoval postavit brusírnu a současně byla schválena také žádost manželů Žďárských z čp. 189 v Palackého ulici k odkoupení části obecního pozemku z příčiny plánované přístavby domu. Negativem této akce bylo zastavění pouličního kanálu (protipovodňového opatření), ale na druhou stranu byla srovnána uliční čára obou sousedních domů. Podmínkou bylo zachování volného průchodu k městské plovárně a tenisovým kurtům (dnes je tento volný prostor veřejnosti uzavřen). * U příležitosti odhalení pomníku padlým na Pohoří u Turnova byl 11. června 1922 k vidění nález kostí „předpotopního zvířete“, které vykopal ve svém pískovcovém lomu v hloubce jednoho metru pan V. Pelda. * Právě před sto lety bylo turnovské občanstvo vzrušeno hromadnou otravou obyvatel Durychova a Výšinky. Příčinou byla tehdy huspenina z uzenářského krámu Josefa Kořínka, čp. 463 na Výšince. Dle úředních zpráv bylo postiženo zhruba šedesát lidí a výjimkou nebyla ani manželka uzenáře či jeho bratr s rodinou. V návaznosti na tento případ byla vydána zvláštní obecní vyhláška, kde bylo stanoveno, jak se má postupovat při dezinfekci veškerého inventáře postižených domácností. Dále bylo řezníkům nařízeno, aby k převážení masa z jatek využívali uvnitř vyplechované a čisté vozy. Napříště již také nebylo dovoleno vystavovat před uzenářskými krámy celé části nabízeného

masného sortimentu.

Rusko a Evropa (pozn. text reaguje na situaci v Rusku a Ukrajině postiženým hladomorem právě před sto lety)

Se zadostiučiněním četli jsme telegram Nansenův (pozn. Fridtjof Nansen stál v čele evropské pomocné akce na pomoc hladovějícímu Rusku a Ukrajině v letech 1921–1923, které se účastnilo také Československo) o výsledku československé pomoci hladovějícímu Rusku. Nebyly to zřetele politické, které vedly ruce dárců, nýbrž byl to lidský soucit a slovanské citění, které přispělo k tomuto výsledku, na nějž můžeme být právem hrdi. Český národ dal výraz svému přesvědčení, že Rusko má ještě budoucnost. Dnes ovšem spí v hlubokém spánku, opivší se pohárem jedu. (...) Všichni tušili, že Rusko jednou procitne ze svého politického spánku a že jeho probuzení bude strašlivé, že se bude dusit ve své vlastní krvi. Ale tímto utrpením že vykoupí Evropu. (...) Rusko dalo světu nejhlubší znatele lidské duše, dalo světu i hluboké filosofy. Země Puškina, Lermontova, Gončarova, Dostojevského, Tolstého, Sologu-ba, Berdajeva, Merežkovského ještě má světu co říci, jen až se probere z mrákot. (...)

(Hlasy Pojizerské, 5. březen 1922)

David Marek

Alexandr F. Kotler

Z Turnova na carský dvůr, do gulagu a zpět – Rodina Alexandra F. Kotlera

Turnovská rodina Kotlerů se výrazně zapsala do dějin města v 19. ale i v první polovině 20. století. Výstava představí rodinu obchodníka Michala Kotlera, jeho strýce libušského Antonína Marka a také Františka Marka, obchodníka a zakladatele zdejší průmyslové školy. Výrazněji je však akcentována osobnost Alexandra F. Kotlera (1872–1953), jehož osobě se několik let badatelsky věnuje Ing. Michal Košelja, který nashromáždil řadu cenných, do této doby nepublikovaných, informací o různých etapách života A. F. Kotlera. Ten sice není naší veřejnosti tak znám, avšak jeho život stojí rozhodně za připomenutí. Tak jako ostatní členové rodiny byl i on spojen s drahými kameny a na poli gemologie skutečně odborníkem světového formátu. Až do revoluce v roce 1917 prodával v Petrohradu drahé kameny včetně českých granátů, měl osobní vazby na významné klenotníky (Fabergé) a dodával zboží na carský dvůr. Za zvláštních okolností se pak ocitl na pět let v gulagu na Soloveckých ostrovech a po „návratu“ do Turnova, odkud jeho rodina pochází, zde vedl od roku 1935 Výzkumnou stanici pro rozbor a určení veškerých drahokamů.

David Marek

Výstavy a akce v dubnu, květnu a červnu

VÝSTAVY

Antonín Karč

Šperky od secese k art deco

Klenotnice / Prodlouženo do 24. 4. 2022

Náměstí, kterým šly dějiny

Výstavní sál / 10. 2. – 29. 5. 2022

Turnov – město drahých kamenů

Tradice trvající již 7000 let

Výstavní sál / 10. 2. – 30. 10. 2022

Z Turnova na carský dvůr,

do gulagu a zpět – Rodina Alexandra

F. Kotlera

Kamenářský dům / 7. 4. – 29. 5. 2022

Let there be rock

Klenotnice / 29. 4. – 12. 6. 2022

Prsten, brož a bikiny

Výstavní sál / 9. 6. – 4. 9. 2022

Český granát – mineralogický symbol Čech

Kamenářský dům / 9. 6. – 4. 9. 2022

Na statku od jara do zimy – stálá expozice

Dlaskův statek / 16. 4. – 30. 12. 2022

AKCE

Velikonoce na statku

Dlaskův statek / 16. 4. 2022

Turnov, město s bohatou historií

Den komentovaných prohlídek výstav

Muzeum Českého ráje / 26. 5. 2022

Staročeské řemeslnické trhy

Městský park / muzeum / 28.–29. 5. 2022

Řezbářské sympozium

Dlaskův statek / 9.–11. 6. 2022

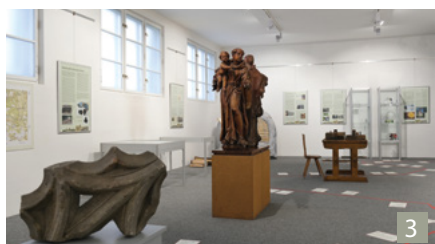
Turnovská muzejní noc

Muzeum / Dlaskův statek v Dolánkách /

Hvězdárna Turnov / Dům přírody Dolánky /

Kemp Dolánky) / 17. 6. 2022

Ohlédnutí za minulým čtvrtletím

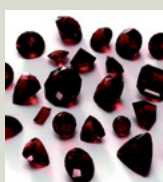

Nový rok jsme odstartovali výstavou vskutku mimořádnou, vystavena byla kopie císařské koruny Napoleona Bonaparte. Autorem kopie je fenomenální zlatník Jiří Urban (obr. 1). Letos slaví naše město 750. let od první písemné zmínky a my k tomu významnému výročí připravujeme řadu výstav a doprovodných akcí. Prvními z nich jsou „Náměstí, kterým šly dějiny“ a „Turnov město drahých kamenů“ (obr. 2 a 3). Velmi příjemné setkání v rámci oslav, kterého jsme mohli být součástí, byl slavnostní křest výroční známky Turnova s přitiskem. Známkou pokřtili zástupci města (místostarostka Petra Houšková), muzea (etnografka Vladimíra Jakoubčová), Klubu filatelistů Český ráj Turnov (Jaroslav Mojsl) a Jiří Lode, autor grafického návrhu přitisku s vyobrazením turnovské radnice (obr. 4). V Kamenářském domě to každý čtvrtek opravdu žije naplno. Účastnice Výtvarného salonu vytvářejí skutečně mimořádná díla, jako např. papuče z ovčího rouna (obr. 5). A nový kabát dostává Dlaskův statek, resp. jeho interiér. Od 16. dubna zde bude k vidění nová stálá expozice (obr. 6).

Muzeum dále nabízí:

MUZEJNÍ PRODEJNA

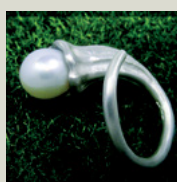
šperky a drahé kameny
sklo, bižuterie
regionální speciality
knihy, mapy
a další dárkové zboží

ZLATNÍCI

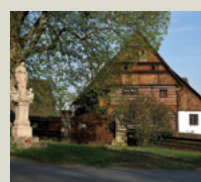
V KAMENÁŘI

autorské šperky
zakázková výroba
snubní prsteny
drahokamy
ukázky řemesla

DLASKŮV STATEK

Národní kulturní
památka ČR
venkovská usedlost
z časů našich
předků

Muzejní čtvrtletník vydává Muzeum Českého ráje v Turnově. Povolení MK ČR – E 15658. ISSN: 1801-4054.

Odpovědná redaktorka: Marcela Beranová, DiS. Grafická úprava, sazba: Marcela Beranová. Tisk: Tiskárna UNIPRESS, s.r.o. Svobodova 1431, Turnov, tel. 481 319 411.

Uzávěrka tohoto čísla byla 15. března 2022. Muzejní čtvrtletník je k dostání zdarma na pokladně muzea, v informačních centrech a muzeích v okolí Turnova.

Na adrese beranova@muzeum-turnov.cz si můžete objednat zaslání čtvrtletníku v elektronické podobě.

OTEVÍRACÍ DOBA MUZEA A KAMENÁŘSKÉHO DOMU: duben úterý až neděle od 9:00 do 16:00; květen–červen úterý až neděle od 9:00 do 17:00

DLASKŮV STATEK: duben–květen úterý až neděle od 9:00 do 16:00; červen úterý až neděle od 9:00 do 17:00

Změna programu vyhrazena – pro aktuální informace sledujte webové stránky a facebook muzea! Těšíme se na Vaši návštěvu.